

SVETLANA IVANOVIĆ

**TRANS
FIXA**

Laguna

Copyright © 2007 Svetlana Ivanović
Copyright © ovog izdanja 2018, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Saši, Igoru, Marku i Andrei

Sadržaj

London, ulica Holloway Road, 1988.	13
San.	19
Savez.	25
Pitanje.	29
Rušenje sna	34
Istraživački eksperiment: sedam – tri	43
<i>Dva minuta mržnje</i> i Liman.	51
Ljubav i Rotenov džemperčić.	63
Devojka u plavom	69
Dodir „odbleska“.	81
Hemijske spoznaje.	91
Lov na adolfin	98
Samo još jednom.	105
Soberfobia.	111
Iznenadna poseta.	119
Sotonin poziv na čaj od jasmína	124

Nemo suđenje	135
Na život i smrt	141
Može i drugačije	147
Vreme suza na kolenima	155
Obrnuto iznenađenje	161
Šah-mat	170
London, ulica Holloway Road, 1988.	175
Camden Palace.	185
Prvi poziv	191
Nostra ars suprema	201
Rat 1992.	206
Balkanska vrata istoka	213
Put ka gore je dole	222
Namerni izgnanici	230
„The“ poziv	239
Do kraja	247
Devet kofera	253
Kolona ambulantnih kola	259
Laserski navođena noć.	269
Dunav	275
Sastanak na stepeništu.	285
Fanhoes, Casal Ventoso i metadonska bolnica	297
Za sedam dana ćeš ozdraviti	313
Toliko prirodna ideja	321
„Magični“ tepih	327
Welcome to Čenej Nation.	331
Stani uz ono što je ispravno čak i ako moraš da stojiš sam	341

Selbijevo proročanstvo	345
Nadolazeća snaga drugačijeg doba	351
Bele noći Severnog mora	355
Epilog	363
Od Limana do Bruklina	364
Zahvalnice	365

„Odgovor na neko pitanje može jedino biti odgovor na neko pitanje. Odgovor na specifično pitanje je odgovor na specifično pitanje. Ti insistiraš: 'Šta je odgovor?' On je: 'Šta je odgovor?' Život je eho. Onaj koji postavlja pitanja uvek će biti onaj koji ostaje sa pitanjem kao odgovorom.

Prema tome, osoba koja želi odgovor ne sme postavljati pitanja nego dati odgovor. Postavljanjem problema, postavljamo problem. Jedino pronalaženjem rešenja, pronalazimo rešenje.“

Richard Wumbrand

London, ulica Holloway Road, 1988.

Prljavo sunce iznad grada Londona polako je odlazilo sa neba dok se senka prvog sumraka spuštala na ulice. Svetla se još nisu popalila, samo su farovi automobila i izloga neravnomerno osvetljavali prostor. Bilo je oko pet sati po podne. Buka crvenih autobusa najavljivala je završetak radnog vremena. Reke ljudi izlazile su sa metro stanice *Holloway Road*.^{*} Mase onih u odelima, onih koji žure.

Stajali smo ispred stanice. Na licu sam osećala hladan povetarac, pala je i pokoja kap kiše, a prsti na rukama nervozno su mi javljali da ova situacija i nije baš tako svakidašnja kao što izgleda. Pogledala sam na deo polomljenog ogledala na ulazu u stanicu... malo odskačem od okoline!/? Crna kožna mini-suknja, tanke noge kao crni svileni konci... Nema veze, lice deteta me „vadi“. Nadam se da se na njemu ne vidi sve što želim da sakrijem.

Ispred stanice se pružala duga ulica *Holloway Road*, prepuna automobila, svetlećih reklama, čiji se pejzaž beskonačno

^{*} Holloway Road – ulica koja se prostire kroz deo centralnog Londona zvanog Holloway. U oblasti Holloway se rodio Johnny Rotten.

prostirao u dubinu grada. Tog trenutka, suočena sa nedoumicom – krenuti levo ili desno, pomislila sam da je najduža ulica na svetu. Pogotovo kad je trebalo ići peške. Šta je bolje? Toliko jednostavna stvar, a preteška. Pitanje koje se namevalo kao da je imalo potencijal odgovora na ključna pitanja sudbine. Oba su bila obeshrabrujuća i ja sam sa strahom zaključila da, nažalost, nema rešenja. Ostala sam zaglavljena u užasnoj, bezizlaznoj situaciji.

Pogledala sam oko sebe i osmotrila spokojna lica ljudi koji su stajali na stanici. Bili su nekako zadovoljni posle napornog rada, valjda zato što ih je neko čekao kod kuće, možda sa osmehom, toplom hranom, zato što su se vraćali u nečiji zagrljaj, u toplu i bezbednu intimnost doma. Bili su savršeno normalni i obični, a mene je baš to iritalo. Pomislila sam da, u stvari, ništa i nije lepše od povratka kući. Izgledali su tako bezbrižno u odnosu na mene da sam im zavidela. Za osobu u mojoj situaciji bezbrižnost je bila toliko nestvaran pojam.

Otkopčala sam jaknu i spustila ruku u džep. Nisam imala novca, ni ključ od hotelske sobe, niti bilo koji drugi ključ. Kad bolje razmislim, nemam ništa, ama baš ništa! Stran, nepoznat grad i isti takvi ljudi više uopšte nisu izgledali kao prilika za avanturu. Naprotiv, surovost trenutka i realnost monstruozno velikog grada delovali su preteće. Priličan izazov za čitav moj dotadašnji način življenja.

Pogledala sam u nebo. Kiša je padala još jače. U grlu mi se skupljala knedla očaja. U tom trenutku osetila sam dve čvrste, tople ruke na ramenima, poznate ruke koje su me trgle i podsetile da u ovoj nevolji ipak nisam sama. Pogledala sam u stranu i opet ispred ka ogledalu. Moj visoki mladić, dobro mi poznatog lica, iskrimperisane izlomljene duge kose, u crnoj kožnoj jakni, zagrlio me je i rukom povukao ka ulazu u stanicu.

Zagrlio me je čvrsto i poveo ka metalnim stepenicama koje su vodile u donji deo stanice. Znala sam da je to bio znak da još uvek nećemo napustiti stanicu *Holloway*. Verovatno se spuštamo da bismo se sklonili sa kiše i od ljubopitljivih pogleda. Naš izgled je odskakao od londonskog etnos „raš-aura“ i zbog toga sam se osećala neprijatno. Dobro je da se malo sklonimo iz vidokruga običnih, prosečnih ljudi kojima smo izgledali sumnjivo, s obzirom na to da smo se u to doba, sa ovakvim izgledom, motali po ulazu u metro stanicu. Dovoljno mi je bilo da pogledam Sajlin desni rever, prenatrpan gomilom sitnih metalnih bedževa, pa da shvatim koliko odudaramo od okoline.

Po stanicama se niko nije dugo zadržavao. Lica bi prolazila i retko bi se vraćala. Ono koje bi se ipak vratilo, obično bi bilo tu zbog posla na crno kao što je preprodaja droga ili krađa. Bila sam sigurna da se i na našim licima očituje slično. Osvrnula sam se da proverim da li je u okolini kakav policajac koji bi mogao da dođe do istog zaključka. Tek onda bismo bili ukopani. A možda bi to bilo rešenje? Možda?

Kada smo sišli dole, potražili smo deo gde nije bilo prolaznika. Na samom kraju hodnika našli smo samotno mesto ispod nekih stepenica. Bilo je udaljeno pedesetak metara od frekventnog prolazišta, pa smo tako veštački stvorili osećaj intimnosti mesta na kojem bismo mogli da porazgovaramo o svemu što nam se dogodilo. Sručili smo se, obeshrabreni, na betonsko stepenište. Pogledala sam u pod, koji je bio crn i prljav. Ko zna da li ga ikada ovde čiste? Pomislivši na količinu pljuvačke i svega ostalog što je moglo završiti na ovom delu hodnika, obuzelo me je gađenje... *I don't wanna holiday in the sun...* vrtelo mi se po glavi kao neki automatski implant. Kako je sve to donedavno izgledalo romantično! London, pank, život na ulici... Odjednom smo

osetili da nam je hladno pa smo se premestili na metalni sanduk preko puta. Sve vreme ovog sveta bilo je naše. Nikud nismo mogli da odemo, nije nas čekaao nijedan krevet u ovom gradu, a svaki naredni trenutak i mog i Sajlinog života bio je potpuno proizvoljan.

„Znaš šta, situacija je takva kakva jeste. Sami smo u nepoznatom gradu, nemamo nikog koga bismo mogli da zovemo, a nemamo ni novaca. Ne znam šta da radimo“, rekao je Sajla. Pogledala sam ga u oči. U njima sam videla da misli isto što i ja: sve što smo i kako smo poslednjih godina želeli da živimo, životna filozofija u koju smo toliko verovali, upravo se pretvarala u najveći izazov.

Hteli smo da živimo bez granica, da budemo neustrašivi, hladnokrvni, oni kojima niko ništa ne može! Nije bilo te prepreke koju nismo premostili, ni situacije koja bi nam nametnula neke norme. Mislili smo da možemo da prođemo kroz život, kroz smrt, kroz lepotu i bol, kroz svaku kulturu i svaki grad, da je ulica 20. veka bila *matrix* – koji samo mi možemo da razumemo. I, dobili smo ga!

Evo prilike da realno proživimo sve ono u šta smo verovali da smo živeli do tada. Sada možemo da se pokažemo! U tom trenutku sam se setila Orvela: „Svaka generacija misli za sebe da je inteligentnija od one pre nje, i mudrija od one koja će doći posle nje.“ Izgleda da smo upravo ušli u životnu proveru te teze! Kakav će biti završetak ovog haosa u kojem smo se našli, nismo mogli ni da naslutimo. Sve je bilo neizvesno, sve je izgledalo tako stakleno lomljivo a istovremeno i glomazno realno, pa romantično i pogubno, i na kraju – ironično.

Dok sam razmišljala o savršenoj pedagogiji trenutka, nisam ni slutila da će upravo ovaj dan biti najveća prekretnica moga života. Kakav će radikalni tok uslediti samo

nekoliko sati kasnije, nisam mogla ni da zamislim. Čitav niz čudnih i ludih okolnosti prethodio je ovom još čudnijem danu! Godine nanizane jedna na drugu i svaka je nosila u ruci po jednu razotkrivenu puzlu. Sada sam stajala sa svima njima u rukama, rastrzana i umorna od traganja, u vlažnom londonskom predvečerju, misleći da je ovo kraj. Nisam ni sanjala koliko me iznenađenja i otkrića čeka već iza ćoška, i da je ovo tek početak jedne strašno zanimljive životne avanture koja je stajala preda mnom.

Svetlana, 1977. godina, arhiva S. Ivanović

San

Tog dana se na grad spuštalo ljubičasto predvečerje, skrivajući u svojoj sivkastoj izmaglici obrise brda u daljini. Godina 1971. je u grad na Dunavu sa sobom donela leto puno dugih i iscrpljujuće vrelih dana. Nekada glavni i najveći na ovim prostorima, grad koji je bio nepobediva međa Austrijskog a potom i Austrougarskog carstva, sada je bio tek drugi po veličini u ovom delu Panonske nizije, koja se prostirala preko Mađarske sve do austrijskih Alpa. Ravnicu je presecao Dunav, neminovno spajajući centralnu Evropu sa ljudima u ovom kraju, donoseći na svojim sivim talasima dah evropskog prisustva. Novi Sad – Neoplanta, grad koji se u davna vremena skupio oko drevne tvrđave sagrađene iznad obale Dunava. Druga po veličini u Evropi, još samo jedna takva tvrđava postojala je u Verdenu u Francuskoj, te je činila svoje građane posebno ponosnima.

Na bedemima tvrđave nisu se sukobljavali samo istorijski vetrovi, nego i ratni, kulturni i ideološki. Kovitlac koji se stvarao sudarima istoka i zapada u svakom smislu, baš u ovom gradu, stvorio je plodno tlo za svakovrsne alternativne

mešavine svega i svačega što je moglo da postoji. Kolizija različitih dugovekovnih uticaja, sukobljena sa novim dobom, stvarala je pogodnu klimu i za ono buntovno i potrebu da stvari konačno postanu drugačije.

U svečanom prisustvu modrih tonova koji su se obrušavali na horizontu, istočni deo neba je tamneo, a dva-tri opala lista kružila su ispred poluotvorenih vrata kuće. Vazduh je bio slatkasto topao, ko bi rekao da je oktobar? Promaja je počela da huči i ptice su letele veoma nisko. Vek stare cigle austrougarskog trotoara dočekale su da nakon dugačkog suvog leta neko konačno oduva prašinu s njih.

„San“ je počeo olujom i ogromnom količinom kiše koja je tog dana zalivala trotoare. Vetar je razbio glavno staklo prozora sa ulične strane kuće u Ulici kralja Aleksandra i nastavio da udara ispražnjenim oknom o njegovo ležište. Na koži se mogao osetiti pomešan topao i hladan vetar, a u vazduhu olakšanje ali i preteća apokalipsa. Tako je uvek bivalo na Balkanu, gde se mediteranska klima susretala i borila protiv one severne, promena vremena u ovo doba godine uvek je donosila oluju.

Majka i otac, koji su se tog trenutka spremali da zajedno provedu još jedno letnje predvečerje, naglo su udarima vetra naterani da izađu na ulicu. Duvalo je sve jače, a oni su pokušavali da poprave prozor. On je hteo da zakuca ekser, kako se okno ne bi klatilo, a ona je brižno držala raširenu kabanicu preko njegovih leđa, kako ne bi pokisao. Čim su završili ovaj hitni posao, vratili su se u kuću. Pokisli do gole kože, stisnuli su se oko vatre. U vazduhu je mirisao tost, i čuo se njihov smeh. Kao da je sve tog trenutka govorilo: „ovo je punina života“. Konačno su našli jedno drugo.

Oluja je za mene prošla brzo, kao da je trajala samo sekund i sledeće čega se sećam bilo je da sam se sutradan

probudila u toplom, mekom krevetu. U vazduhu se osećalo olakšanje i svež miris zemlje i opranih pločnika. Pored kreveta su me čekale papuče na štiklu, pre nekoliko meseci kupljene za rođendan. Srećna što ih konačno imam, zadovoljno sam se protezala, razmišljajući o dedi i njegovoj vezi sa neobuzdanom težnjom za baš ovakvim papučama. Naime, pričalo se da je on, nedelju dana pre nego što se nasmrtno razboleo, kupio šešir po poslednjoj modi, potrošivši pritom čitavu ušteđevinu! Svi su mi govorili da sam ista on. Bila sam ubeđena da su u pravu i više nego što misle. Jer ovo moje nije bila sklonost, nego geni – to je to.

Iz misli me je prenula mama, koja je već stajala u sobi sa mojom odećom u rukama, ukazujući očima da je tu da mi pomogne da se obučem. Bilo je očigledno da žuri, jer je istovremeno i sama htela da se spremi za izlazak. Pomilovala me je nekoliko puta po glavi, uzela u naručje i počela da me oblači. Kada je završila, otišla je do svog ogledala sa šminkom i uzela češalj.

„Svetlana, a šta kažeš da obučem onu roze haljinu?“, pitala me je držeći ruke u kosi.

„Mama, ta ti stoji najbolje!“, odgovorila sam ushićeno, uverena da se u modu razumem bolje od nje.

Gledala sam je sa divljenjem koje se pretvaralo u nezadrživ, širok osmeh. Bila je prelepa, sa biserno belim zubima i kosom koju je brižno uređivala. Šta bih ja bez nje, pomislila sam. Umrla bih kad bi joj se nešto dogodilo! Odbacujući mračne misli, skliznula sam u svoje nove, od malih stopala drastično veće papuče. Nespretno sam othodala do neutrošnog mede, kojeg sam prošle večeri nehajno bacila u drugi kraj sobe. S njim u zagrljaju, onako obučena, vratila sam se u krevet, da iz najbolje perspektive još malo posmatram

mamu. Osećaj ponosa na nju, i zbog toga što je baš ona moja mama, nije me napuštao.

Odjednom je iz kupatila izvurio tata. Imao je neku belu penu po licu, a u ruci je držao nešto što je ličilo na polomljenu hemijsku olovku.

„Marija, požuri, ja ću se obrijati za dva minuta. Danas ne smemo da zakasnimo.“ Dok sam ih gledala, iz srca su se promaljali topli zraci ljubavi, kao nevidljive niti, protezali se do njih i dodirivali ih. Bili su veoma lepi, i ja sam ih volela.

„Hajde, mali, poljubac... skoči mi u krilo!“, prišao mi je tata, nakon što je završio ritual brijanja, sa raširenim osmehom i rukama spremnim da dočekaju moj skok. Osetila sam miris pene za brijanje i njegovu mekanu baršunastu kožu, ne želeći da se ikada više razdvojim od njega i od tog osećaja bliske prisnosti koji me je činio potpunom. Nakon nekoliko sekundi širokog osmeha ispustio me je nazad na mekan tepih i počeo da oblači sako. Kada je ustao, gledala sam ga kako je visok i dostojanstven. U teget odelu, sa plavim očima i crnom kosom, neopisivo je podsećao na opako elegantnog i pametnog glumca, jednog od onih čije je lice idealno za filmove o američkom predsedniku. Mislila sam da se savršeno uklapa u tu sliku, spontano, ne namerno, nego jednostavno sa svim onim kako je izgledao i šta je bio. I bila sam ponosna zbog toga!

„Ti ćeš danas ostati s dedom. Ići ćete u grad, a onda na pijacu. Čuo sam da je rešio da ti kupi najveću lubenicu. Najveću na celoj pijaci! Zamisli to! Mi dolazimo po podne oko tri. Budi dobra, volimo te!“ Zatim se okrenuo ka dedi i nastavio:

„Deda, danas je onaj važni partijski sastanak. Vidimo se po podne.“ Uputio mu je još nekoliko reči, a onda je s mamom napustio stan.

Još najmanje dvadeset minuta nakon što su otišli, srce mi se stiskalo od potrebe da artikulirano izrazim svu ljubav koju sam osećala prema njima. Živa slika njihovih lica još je stajala preda mnom i samo sam mislila kada ću ih ponovo videti. U tom zanosu, skočila sam i otrčala do ogledala da vidim jesam li i ja tako lepa. Na velikom starinskom ogledalu pojavila su se dva mala oka koja su nevino očijukala iznad belog ćebenceta kojim sam bila zaogrnuta.

„Pravi anđeo!“, rekla je ogromna strina po ko zna koji put kad me je videla. Uzdahnula je lebdeći iznad moje male glave s jarkocrvenim nakarminisanim usnama, koje su neodoljivo ali i zastrašujuće podsećale na Džokera iz *Betmena*. Mnogo kasnije, čim sam ga ugledala, odmah sam znala – to je to, evo strininih usana!

„Sve u svemu“, razmišljala sam, „baš smo mi jedna srećna porodica. Koliko samo rodbine imamo?“, pitala sam se, jasno razumevajući da je bogatstvo u mnoštvu prijatelja. Moj dečji svet tada nije mogao da pretpostavi kako se stvari iskvare kad odrastemo. Čitava magija koju čini ta jednostavna stvar koja se zove ljubav, kasnije iz nekih razloga nestane i jako teško ponovo može biti uspostavljena. U ovom trenutku, u sadašnjosti, shvatala sam da je velika stvar to što nas u porodici ima toliko i što se svi volimo.

Moj čisti, neiskvareni i radoznali pogled ispitivao je realnost oko sebe. To se definitivno videlo u ogledalu. Posmatrajući obrise svog lica koje je pitalo: „šta ima dalje?“, videla sam na sebi osobinu neukrotive radoznalosti. I upravo je ona bila ta koja je počinjala da kvari spokoj i udobnost vremena kada si bezbrižan, jer o životu ne znaš ništa.

Sa entuzijazmom sam se upustila u dan koji je trebalo da provedem sa dedom. Kolika je najveća lubenica? Hmm, to bi

valjalo da se istraži, kao i to da li je stvarno spreman da mi je kupi. Ta čudna životna sila zvana ljubav mogla se meriti i ovakvim jedinicama. Ako me stvarno voli, kupiće najveću, pa koliko god velika bila.

Isto je bilo i kad sam poslednji put proveravala koliko me vole. Tog dana kuma je uzbuđeno, kao da gleda luping elitnog vojnog aviona, uzviknula: „Pazi, eno je!“ Bio je to samo kosi hitac moga prsta koji se zabio u rođendansku tortu. Ironično ili ne, torta se zvala „reforma“. Kad se ovakve stvari dese, možda sâm sebi zamutiš nešto posebno i možda je baš ovo bio razlog da moj kasniji život krene u pravcu koji će u većini slučajeva počinjati baš ovom reči: reforma. U celom tom filmu zamišljanja i eksperimentisanja, „reformu“ je napravila ni manje ni više nego tetka Mara. Daca, njeno jedino prelepo čudo od deteta, moja sestra, već tada je postajala deo reformisane priče koja nas je sustizala. U svakom slučaju, tog dana su mi dokazali da me vole, jer mi je čak i to nepristojno ponašanje bilo dozvoljeno.

Razmišljala sam kako je tih dana sve kao u najlepšem „snu“. Znala sam da je to što mi se događa prava, neiskvarena radost, ona izvorna, puna životvorne energije. Tih dana nisam znala da postoji i iskvarena radost. Ona je tek dolazila, najavljiavana kroz lažnu bezazlenost mojih sitnih prekršaja, skrivajući mudro ogromnu rušilačku silu, koja se u tim trenucima negde duboko u meni rađala.

Sve ove teme počele su neminovno da se pomaljaju na horizontu, a da nisu pitale da li želim da mislim o njima. Valjda iz potrebe da pored sve zaštićenosti u kojoj sam se nalazila uspem da pronađem i neku svrhu i filozofiju postojanja. Život je, bez sumnje, postajao enigma.